

بررسی ضعف رفتارهای اخلاقی مدیران بر سیستم حاکمیت شرکتی و کیفیت گزارشگری مالی

مجید مرادی

دانشجوی دکتری حسابداری، گروه حسابداری، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران

اسفندیار ملکیان^۱

استاد گروه حسابداری، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران

قدرت اله برزگر

استادیار گروه حسابداری، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران

(تاریخ دریافت: ۱۴ فروردین ۱۴۰۰؛ تاریخ پذیرش: ۱۶ تیر ۱۴۰۰)

در پی رسوایی‌های اخیر، برخی قوانین از قبیل ساربنز آکسلی بر نقشی که مدیران می‌تواند در برنامه‌ریزی و نظارت بر اخلاق حرفه‌ای داشته باشد، تمرکز نموده و شکل‌گیری اصول اخلاقی موجبات ساماندهی اساسی در حرفه‌ای‌گری سازمان می‌گردد. لذا بر پایه این استدلال، هدف از پژوهش حاضر به بررسی ضعف رفتارهای اخلاقی مدیران بر سیستم حاکمیت شرکتی و کیفیت گزارشگری مالی با استفاده از یک نمونه متشکل از ۹۳ شرکت پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران در سال ۱۳۹۸ است. همچنین، آزمون فرضیه‌های پژوهش با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری مورد آزمون قرار گرفت. نتایج به‌دست‌آمده حاکی از آن است که ضعف رفتارهای اخلاقی مدیران در شرکت‌ها باعث ضعف در سیستم حاکمیت شرکتی نیز می‌گردد. همچنین فرضیه دوم نشان‌دهنده آن است که ضعف رفتارهای اخلاقی مدیران نیز باعث کاهش کیفیت گزارشگری مالی نیز می‌شود. در مجموع، نتایج پژوهش نشان می‌دهد مدیران با وجود ضعف رفتارهای اخلاقی در سازمان باعث ضعف در سیستم‌های حاکمیت شرکتی و کاهش کیفیت گزارشگری مالی نیز می‌گردد.

واژه‌های کلیدی: ضعف رفتارهای اخلاقی مدیران، سیستم حاکمیت شرکتی، کیفیت گزارشگری مالی.

^۱ e.malekian@umz.ac.ir

مقدمه

رسوایی‌های اخیر برخی شرکت‌های بزرگ جهان، انتظارات از حسابداران را برای رعایت دقیق و همه‌جانبه رهنمودهای اخلاقی افزایش داده است [۷] شرکت‌هایی از قبیل انرون، وردکام و ... شرکت‌هایی هستند که از رویه‌های غیراخلاقی و غیرحرفه‌ای پیروی می‌کردند. لغزش‌های اخلاقی دیگری نیز در صندوق‌های سرمایه‌گذاری‌های مشترک گزارش شده است [۱۵]. کیلند (۲۰۰۵) معتقد است هرچند تأثیر رفتارهای غیرحرفه‌ای و لغزش‌های اخلاقی ممکن است کم باشد، ولی ممکن است فروپاشی بزرگ‌ترین شرکت‌های جهان را به دنبال داشته و باعث از دست رفتن صدها میلیارد دلار ارزش سرمایه سهامداران می‌شود. همچنین، این رسوایی‌ها باعث از بین رفتن اعتبار و شهرت افرادی می‌شود که زمان خود را صرف رعایت امانت و انجام درست کارها کرده‌اند [۱۳]. در تجزیه و تحلیل این وقایع، عده‌ای با استفاده از فرض‌های بنیادین اقتصادی، ذات بشر را فرصت‌طلب و بی‌توجه به اخلاق بیان کرده‌اند. برخی دیگر، افول ارزش‌های اخلاقی در اجتماع را دلیل زیر پا گذاشتن معیارهای اخلاقی می‌دانند [۲]. در این بین مطابق با پژوهش‌های تنانی و همکاران (۱۳۹۴) رسوایی مالی شرکت‌ها که ناشی از عدم رعایت اصول اخلاقی است نه تنها باعث عدم اطمینان به اعداد و ارقام حسابداری که مهم‌ترین بخش گزارش‌های مالی را تشکیل می‌دهد شده است؛ بلکه منجر به کاهش اعتماد سرمایه‌گذاران به صورت‌های مالی شرکت شده است. تهیه جانب‌دارانه اطلاعات مالی باعث شد که محدودیت‌هایی برای کنترل رفتارهای فرصت‌طلبانه مدیریت ایجاد شود. در همین راستا، یکی از سازوکارهای مهم در راستای جلوگیری از مشکلات فوق و به تبع آن کیفیت گزارشگری مالی، موضوع رفتارهای اخلاقی مدیران است [۵].

امروزه اخلاق از عوامل مهم موفقیت هر واحد تجاری می‌باشد. این موضوع به‌ویژه پس از رسوایی‌های اخیر اخلاقی از اهمیت بیشتری برخوردار گردیده است. علیرغم همه توجهات در چند دهه اخیر به راهبری شرکتی، رسوایی‌های مالی شرکت‌ها منجر گردیده است که تحقیقات بیشتری در این زمینه صورت گیرد [۲۳]. زمانی که مدیران از روش‌های گزارشگری استفاده می‌کنند که منعکس‌کننده وضعیت دقیق شرکتشان نیست، مدیریت سود اتفاق می‌افتد. مدیریت سود زمانی رخ می‌دهد که، مدیران از قضاوت در گزارشگری مالی استفاده کنند و معاملات را طوری ترتیب دهند تا گزارش‌های مالی موجب گمراهی برخی افراد برخوردار شود [۸]. به‌طور نمونه؛ آرس (۲۰۱۳) بر این باور بود که رفتارهای فرصت‌طلبانه مدیران در اکثریت شرکت‌ها ناشی از وجود نظریه نمایندگی است [۱۲]. لویز (۲۰۱۵) بر این باورند که دو نوع رویکرد جدید از رویکردهای اخلاقی در نظام راهبری شرکتی وجود دارد. اولین رویکرد سلسله‌مراتب رفتار اخلاقی در سال ۱۹۹۰ توسط رایبون و پاپینی ارائه شد که این رویکرد کیفی، منعکس‌کننده روحیات اخلاق افراد جامعه است [۲۳]. پس از آن در سال ۱۹۹۱ یک مدل کمی توسط جونز (۱۹۹۱) ارائه شد که در آن مدل میزان انحراف یا شدت اخلاق و رفتار افراد در خصوص اینکه آیا منجر به جرم و جنایت می‌گردد یا خیر مورد بررسی قرار گرفت [۲۲]. گالن (۲۰۱۲) بر این استدلال است که سوء رفتار، ممکن است شامل انواع بسیاری از رفتارها از جمله انحراف از حرفه موردنظر باشد [۱۹]. رایبسون و بنت (۱۹۹۵) بر این باورند که انحراف از هنجارهای سازمانی از رفتارهای درست یا غلط از نظر عدالت، قانون و اخلاق متفاوت است که

این تفاوت ناشی از فقدان انگیزه برای مطابقت با انتظارات اجتماعی هنجاری است. در خصوص رفتارهای غیراخلاقی در محیط کار می‌توان به خرابکاری، اخراج، دروغ‌گویی، سرقت، سوءاستفاده عرفانی و مشارکت همکاران اشاره نمود [۲۸]. بر اساس تعریف دی جیارج (۱۹۹۹) اخلاق به‌عنوان اهداف شرکت در قالب ارزش‌ها و هنجارهای اخلاقی که به‌صورت کتبی در اختیار کارکنان قرار می‌گیرند شناخته‌شده است. از دیدگاهی فراگیر، اصول اخلاق، حرفه‌ای را می‌توان مجموعه‌ای از اصول و ارزش‌های معنوی تعریف کرد که رعایت این اصول در شرکت‌ها باعث افزایش اصول حاکمیت شرکتی و به‌تبع آن افزایش کیفیت گزارشگری مالی خواهد شد [۱۴]. به‌طور نمونه، نیک‌بخت و خان بیگی (۱۳۹۷) به‌طور مشابه بر این باورند که رعایت اصول حاکمیت شرکتی باعث افزایش کیفیت گزارشگری مالی شرکت‌ها خواهد شد. بر این اساس پژوهش حاضر در نظر دارد به بررسی ضعف رفتارهای اخلاقی مدیران بر سیستم حاکمیت شرکتی و کیفیت گزارشگری مالی در بازار سرمایه ایران بپردازد. یافته‌های پژوهش حاضر ضمن پر کردن شکاف موجود در ادبیات پژوهش کشور، ابزار مناسبی را در اختیار سایر پژوهش‌گران و تصمیم‌گیران بازار سرمایه قرار خواهد داد. در ادامه مبانی نظری فرضیه‌ها، روش پژوهش مطرح خواهد شد. در بخش پایانی نتایج آزمون فرضیه‌ها و تحلیل یافته‌های پژوهش ارائه شده است [۱۱].

مبانی نظری پژوهش

اخلاق موضوعی است فراگیر که همه جوانب زندگی بشر را پوشش می‌دهد. اخلاق متشکل از مجموعه قوانین حاکم بر چگونگی رفتار مردم با یکدیگر است که افراد متعقل، برای تأمین منافع متقابلشان بر سر پذیرش آن توافق کرده‌اند، مشروط بر اینکه سایرین نیز از آن قواعد تبعیت کنند. واژه اخلاق در اصطلاح اخلاق کسب‌وکار از کلمه یونانی اتوس به معنی سیرت و عادت و سنجیه آمده است [۴]. پژوهشگران واژه اخلاق را این‌گونه تعریف کرده که اخلاق به انصاف، راستی و درستی مربوط می‌گردد، به تصمیم‌گیری در زمینه اینکه چه چیز خوب است و چه چیز بد و به فعالیت‌ها و قواعدی که رفتار پاسخگوینه را بین افراد و گروه‌ها پی‌ریزی می‌کند. برخی دیگر اخلاق را بدین‌صورت توصیف می‌نمایند: "اخلاقی بودن و اخلاقی عمل کردن شامل انجام دادن اقدام‌هایی در جهت کسب اطمینان از اینکه رفتار اخلاقی همواره و در همه شرایط اعمال می‌گردد" [۱].

حرفه حسابداری یکی از متشکل‌ترین و منضبط‌ترین حرفه‌های دنیاست و به دلیل نوع و ماهیت خدماتی که ارائه می‌کند باید اعتبار و اعتماد خاصی داشته باشد. تداوم این اعتبار و اعتماد و تقویت آن، به پایبندی فکری و عملی اعضای حرفه به ضوابط رفتاری و اخلاقی آن بستگی دارد. اخلاق و رفتار حرفه‌ای برای حرفه حسابداری بسیار حائز اهمیت است. ارائه خدمات از سوی حسابداران بدون پذیرش و جلب اعتماد استفاده‌کنندگان بیپهوده است. اعتماد به خدمات تابعی از اعتماد به ارائه‌کننده و نیز تابع درستکاری و پایبندی به اصول اخلاقی است. با توجه به نقش حیاتی حسابداری در پیشرفت اقتصادی و اجتماعی جامعه و نیز اهمیت اطلاعات برای سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان، اخلاق در حسابداری عنصری محوری به شمار می‌آید. اما متأسفانه رخدادهای اخیر حسابداری در جهان و بررسی روند گزارشگری در ایران و سایر کشورها نشان‌دهنده قصورات اخلاقی در این حرفه است. رسوایی‌های اخیر شرکت‌ها و ایجاد بحران‌ها،

مدنظر قرار دادن فرهنگ و ارزش‌های اخلاقی را در شرکت‌های بزرگ مجدداً کانون توجه خودساخته است. حسابداران با انتقادات فراوانی پیرامون شکست خود در هشدار به رفتارهای غیراخلاقی مدیریت و مشروع و درست [۲۷]. و توسط سایرین به‌عنوان اعمالی نامشروع تلقی شده است [۱۷]. اگرچه مدیران با فشار قابل‌ملاحظه‌ای، ناشی از تضاد منافع و نظریه نمایندگی مواجه بوده و جهت دست‌کاری صورت‌های مالی بیش‌ازحد در معرض رفتار غیراخلاقی قرار گیرند [۱۷]. بر اساس استدلال مارتین و همکاران [۲۴] سازمان بورس اوراق بهادار فعالیت‌های مدیریت سود شرکت‌ها را طی سال‌های اخیر مطابق با نظریه نمایندگی مبنی بر اینکه برخی از این فعالیتها متقابلانه می‌باشد، افزایش داده است. همچنین وجود منافع، در محیط اخلاقی سازمان موضوع جدیدی محسوب نمی‌شود.

در مطالعه‌ای برای تعیین دیدگاه مدیران در رابطه با علل رفتارهای غیراخلاقی، آن‌ها مورد مصاحبه قرار گرفتند و مدیران نشان دادند که رفتار مدیران اجرایی و سایر مدیران هم‌رده و آیین‌نامه‌های سازمانی منشأ اصلی رفتارهای غیراخلاقی می‌باشند. همچنین کارکنان بر این باورند که شکل‌های پنهان، ضمنی و نا آشکار اصول اخلاقی رسمیت یافته (مانند رهبری و فرهنگ شرکتی) را نسبت به اشکال صریح و آشکار آن (مانند آیین‌نامه‌ها و کمیته‌های اخلاقی) در شکل‌دهی رفتار اخلاقی، مؤثرتر می‌دانند [۱۷] با درک اهمیت ارزش‌های اخلاقی شرکتی، محققان بین ارزش‌های شرکتی و فرهنگ شرکتی تمایز قائل شده‌اند. هانت و همکاران (۱۹۸۹) اولین تحقیق را در زمینه بررسی تفاوت‌های بین این دو مفهوم به انجام رساندند. آن‌ها ارزش‌های اخلاق شرکتی را به‌عنوان ترکیبی از ارزش‌های فردی مدیران و سیاست‌های اخلاقی رسمی و غیررسمی سازمان تعریف کرده و نتیجه این تحقیق حاکی از آن بود که ارزش‌های شرکتی، بعد مرکزی فرهنگ شرکتی را تشکیل می‌دهند. تحقیقات بسیاری نیز پیامدهای ارزش‌های اخلاقی شرکتی را موردبررسی قرار داده‌اند. برخی این موضوع را مطرح کردند که معیارهای مختلفی از زمینه‌های اخلاقی با رفتار و تعهدات کارکنان در ارتباط است [۳۱]. نتایج تحقیقات نشان‌دهنده آن است که ارزش‌های سازمانی در سطح بالا بر افشای فعالیت‌های غیرقانونی و غیراخلاقی به خارج از سازمان [۳۰]، تعهدات سازمانی [۲۰] تضادهای سازمانی [۳۲] و مقاصد رفتارهای اخلاقی [۳۳] تأثیرگذار است. برخی بر این باورند که آیین‌نامه‌های اخلاقی در شکل‌دهی رفتار در سازمان موفق نخواهند بود مگر اینکه کارکنان برای داشتن ارزش‌های اخلاقی سطح بالا این آیین‌نامه‌ها را به شکل عملی در سازمان خود درک نمایند [۳۲]. الیاس (۲۰۰۴) مشخصه‌های درک اخلاقی مدیریت سود را موردبررسی قرار داده و دریافت که شعور اخلاقی فرد (مانند آرمان‌گرایی و نسبی‌گرایی) و میزان درک مسئولیت‌های اجتماعی از مشخصه‌های مهم اصول اخلاقی مدیریت سود می‌باشند. نتیجه مطالعات صورت گرفته برگرفته از آن است که حسابداران که از درک بالا (پایین) در ارتباط با مسئولیت‌های اجتماعی برخوردارند، فعالیت‌های مدیریت سود را غیراخلاقی‌تر (اخلاقی‌تر) می‌دانند [۱۷].

به نظر می‌رسد که لازمه این که حسابداران پا به پای تغییرات و تحولات حرکت کنند و از قافله عقب نیافتند، آگاه و بصیرت کافی، شناخت ارزش‌های اخلاقی حاکم در محیط و انعطاف در قبال تحولات پیش رو است. موفقیت در سازمان ناشی از ایجاد و به‌کارگیری مدیریت اخلاق در سازمان است. بنابراین اخلاق

سازمانی شروع اعتمادآفرینی است و هرچه اعتماد به سازمان، برنامه‌ها و مدیران (ارشد، میانی و مدیران پایه) بیشتر باشد، میزان تعهد به سازمان و وظایف آن‌ها نیز بیشتر خواهد شد. اعتمادآفرینی، منجر به افزایش توان سازمانی در پاسخ‌دهی به نیازهای محیطی می‌گردد؛ زیرا اعتمادآفرینی در توان سازمان‌ها هم‌افزایی ایجاد می‌کند. هرچه اعتماد کارکنان به مدیران و سازمان، کاهش یابد، مدیران می‌بایست هزینه بیشتری را برای کنترل رفتار کارکنان بپردازند که نتیجه کمتری نیز به دست خواهند آورد. در نظریه‌های نوین مدیریت از قبیل نظریه نمایندگی، حاکمیت شرکتی، نظریه ذی‌نفعان، نظریه عدم تقارن اطلاعاتی (گزینش نادرست و خطر اخلاقی) و حتی تعدادی از نظریه‌های انتقادی موضوعات مرتبط با اخلاق به گونه‌ای مورد توجه است. لذا بررسی دیدگاه‌های اخلاقی مدیران بر حاکمیت شرکتی و کیفیت گزارشگری مالی را می‌توان بر اساس نظریه‌های فوق مورد بررسی قرارداد.

پیشینه تجربی

امام‌ها و همکاران (۲۰۱۹) در پژوهشی به بررسی قوانین اسلامی، حاکمیت شرکتی، فرصت‌های رشد و سیاست سود سهام با استفاده از یک نمونه متشکل از ۲۱۲۵ سال-شرکت طی سال‌های ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۶ در شرکت‌های پذیرفته‌شده بورس اوراق بهادار اندونزی پرداختند. آن‌ها در نتایج خود دریافتند که شرکت‌های سازگار با قوانین شریعت از سود سهام بیشتری به دست می‌آورند که عمدتاً به وسیله مالکیت نهادی و عمده است. علاوه بر این، مالکیت نهادی در شرکت‌های سازگار با شریعت (قوانین اسلامی) نقش مهمی را در حاکمیت شرکتی ایفا می‌کنند، زیرا با افزایش سود شرکت رابطه منفی دارد، این در حالی است که این رابطه هنگامی که رشد شرکت کم است، مثبت است. این نتایج نشان می‌دهد که قانون اسلامی یکی از عوامل مهم در سیاست‌های تقسیم سود در کشورهای اسلامی است [۲۱]. فریل و همکاران (۲۰۱۹) در پژوهشی به بررسی اخلاق تجاری و مسئولیت اجتماعی شرکت با توجه به نقش برند بر اساس یک نمونه از ۳۵۱ نفر پاسخ‌دهنده از مشتریان پرداختند. یافته‌های آنان نشان داد که اخلاق تجاری می‌تواند بر نگرش مشتریان تأثیرگذار باشد و همچنین شرکت‌ها جهت حفظ مشتریان خود و نگرش آنان سعی بر افشای مسائل مربوط به مسئولیت اجتماعی می‌نمایند. آن‌ها دریافتند که اخلاق تجاری که منجر به ایجاد یک نگرش تجاری در مشتریان می‌گردد با مسئولیت اجتماعی شرکت رابطه معناداری دارد [۱۸]. ناکپادیا و آدگبیت (۲۰۱۸) در پژوهشی به بررسی رابطه حاکمیت شرکتی و اخلاق با استفاده از یک روش کیفی (مصاحبه) در سه گروه نخبه‌گرا- سیاسی، فرهنگی و مذهبی در کشور نیجریه پرداختند. آن‌ها در مطالعه خود دریافتند که بین اثربخشی مکانیسم‌های حاکمیت شرکتی و مداخلات نخبگان در حوزه‌های نهادی می‌تواند تأثیرگذار باشد. ایلگامال و همکاران (۲۰۱۸) در تحقیق خود به بررسی ارتباط بین اخلاق در حاکمیت شرکتی و افشای مسئولیت اجتماعی با استفاده از داده‌های مربوط به پرسشنامه مطرح‌شده در شرکت‌های کوچک و متوسط در کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا و بر اساس روش آماری مدل‌سازی معادلات ساختاری به این نتیجه دست یافتند که شیوه‌های اخلاقی شرکت بر حاکمیت شرکتی تأثیر مثبت معناداری دارد و به نوبه خود حاکمیت شرکتی بر افشای مسئولیت اجتماعی شرکت تأثیر مثبت معناداری دارد. نتایج همچنین نشان‌دهنده آن است که یک اثر متقابل بین حاکمیت شرکتی بر رابطه بین

اخلاق و مسئولیت اجتماعی شرکت برقرار است [۲۵]. نارل هوگ (۲۰۱۵) در پژوهشی به بررسی رابطه بین اخلاق شرکتی و انتخاب حسابرس با استفاده از یک نمونه متشکل از ۱۳۲۸۵۳ سال-شرکت طی سال‌های ۱۹۹۸ تا ۲۰۰۷ در ۴۶ کشور در سراسر جهان پرداختند. آن‌ها در نتایج خود دریافتند که ارزش‌های اخلاقی در شرکت‌های بزرگ بیشتر تمایل به استفاده از مؤسسات بزرگ حسابرسی دارند. همچنین آن‌ها در پژوهش خود نشان دادند که این امر توسط اندازه هیئت‌مدیره بیشتر مورد تقویت قرار می‌گیرد [۲۶]. زارعی و زندی (۱۳۹۸) در پژوهش خود به بررسی تأثیر حاکمیت شرکتی و کیفیت حسابرسی بر کیفیت سود با استفاده از یک نمونه متشکل از ۱۴۵ شرکت پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۶ پرداختند. نتایج تحقیق حاکی از آن است که بین اندازه هیئت‌مدیره و تمرکز مالکیت باکیفیت سود رابطه معناداری وجود دارد ولی بین کیفیت حسابرسی و کیفیت سود رابطه معناداری وجود ندارد [۶]. مهربان پور و نوری زاده (۱۳۹۷) ارتباط بین ساختار راهبری شرکتی و احتمال گزارشگری مالی متقلبانه شرکتها را بررسی کردند و به این نتیجه دست یافتند که تعداد اعضای هیئت‌مدیره تأثیر معناداری بر احتمال گزارشگری مالی متقلبانه ندارد [۹]. صالحی (۱۳۹۷) در پژوهشی به بررسی رابطه مکانیسم‌های حاکمیت شرکتی با تصمیم‌گیری اخلاقی حسابرسان داخلی و تأثیر تجربه بر آن پرداخته و نتایج نشان داد که حسابرسان داخلی، نسبت به مسائل اخلاقی حساس هستند و سایر سازوکارهای اساسی حاکمیت شرکتی با توانایی واکنش اخلاقی حسابرس داخلی در مواجهه با شرایط سخت رابطه دارند [۱۷]. پورحیدری و سمیعی نژاد (۱۳۹۴) به بررسی تأثیر ساختار حاکمیت شرکتی بر گزارشگری مالی با استفاده از یک نمونه مشتمل بر ۱۱۰۰ شرکت-سال پرداختند. نتایج دربرگیرنده آن است که بین ساختار حاکمیت شرکتی و گزارشگری مالی متقلبانه ارتباط معناداری وجود ندارد [۳]. اعتمادی و دیبانتی دیلمی (۱۳۸۸) در پژوهش خود تحت عنوان تأثیر دیدگاه اخلاقی مدیران مالی بر کیفیت گزارشگری مالی شرکت‌ها به این نتیجه دست یافتند که با توجه به اثر مثبت دیدگاه آرمان‌گرای مدیران بر کیفیت اطلاعات مالی، به نظر می‌رسد ضروری است که نهادهای حرفه‌ای و مراجع مسئول در جهت تقویت آرمان‌گرایی مدیران و در نتیجه، ارتقای کیفیت گزارش‌های مالی برنامه‌ریزی نمایند [۲]. مهدوی و رضایی (۱۳۹۷) اثر میانجی‌گری افشای داوطلبانه و کیفیت سود بر رابطه بین ساختار حاکمیت شرکتی و عدم تقارن اطلاعاتی را بررسی کردند و به این نتیجه رسیدند که رابطه بین استقلال هیئت‌مدیره با عدم تقارن اطلاعاتی، کیفیت سود و افشای داوطلبانه از لحاظ آماری معنادار نیست. بین افشای داوطلبانه و عدم تقارن اطلاعاتی رابطه منفی و معنا دار وجود دارد اما بین کیفیت سود و عدم تقارن اطلاعاتی رابطه معنادار وجود ندارد. [۱۰]

فرضیه‌های پژوهش

با توجه به ادبیات نظری پژوهش فرضیه‌های ذیل بدین ترتیب مطرح می‌شوند:

فرضیه اول: ضعف رفتار اخلاقی مدیران بر سیستم حاکمیت شرکتی تأثیرگذار است.

فرضیه دوم: ضعف رفتار اخلاقی مدیران بر کیفیت گزارشگری مالی تأثیرگذار است.

روش‌شناسی پژوهش

تحقیق حاضر از نظر هدف، پژوهشی کاربردی و از حیث نحوه گردآوری داده‌ها از نوع تحقیقات توصیفی-همبستگی می‌باشد. همچنین، از نظر شیوه استدلال قیاسی-استقرایی بوده و به دلیل مطالعه داده‌های مربوط به یک مقطع زمانی خاص، روش تحلیل داده‌ها به صورت مقطعی و مبتنی بر روش تحلیل مسیر است. داده‌های موردنیاز شرکت‌های منتخب با مراجعه به صورت‌های مالی و یادداشت‌های توضیحی همراه صورت‌های مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران موجود در سامانه کدال، پایگاه اینترنتی بورس اوراق بهادار و نرم‌افزار ره‌آورد نوین استخراج گردید. همچنین داده‌های مربوط به متغیر رفتار اخلاقی مدیران نیز با ارسال پرسشنامه به مدیران مالی شرکت‌های نمونه گردآوری شد. تجزیه و تحلیل نهایی داده‌های گردآوری شده نیز با استفاده از روش مدل‌سازی معادلات ساختاری و نرم‌افزار **PLS** صورت گرفته است. مراحل انجام مدل‌سازی معادلات ساختاری بدین ترتیب است که ابتدا به بررسی برازش مدل (شامل برازش مدل‌های اندازه‌گیری، برازش مدل ساختاری و برازش مدل کلی) و سپس به آزمون فرضیه‌های پژوهش پرداخته می‌شود. جامعه آماری مورد مطالعه در این پژوهش را شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در سال ۱۳۹۸ تشکیل می‌دهد و نمونه انتخابی پژوهش نیز شرکت‌هایی می‌باشند که مجموعه شرایط زیر را دارا باشند:

- ۱- واحد مالی شرکت در محدوده شهر تهران مستقر باشد؛
  - ۲- سال مالی شرکت منتهی به ۲۹ اسفندماه ۱۳۹۸ باشد؛
  - ۳- حداقل یک سال از اجرای آخرین تغییرات بااهمیت در سیستم‌های اطلاعات حسابداری سازمان گذشته باشد.
  - ۴- جزء شرکت‌های واسطه‌گری، هلدینگ نباشند.
- پس از بررسی شرکت‌ها از لحاظ ویژگی‌های مذکور، در مجموع ۹۳ شرکت به عنوان نمونه مورد مطالعه این پژوهش انتخاب شد.

متغیرهای پژوهش و نحوه اندازه‌گیری آن

متغیرهای مورد مطالعه در این تحقیق شامل متغیرهای وابسته، مستقل و کنترلی به شرح زیر اندازه‌گیری شده‌اند.

متغیر مستقل: ضعف رفتارهای اخلاقی مدیران

متغیر مستقل پژوهش حاضر ضعف رفتارهای اخلاقی مدیران است که با استفاده از پرسشنامه مطرح شده توسط لویز (۲۰۱۵) مورد استفاده قرار گرفته است که شامل ابعاد (اجزای مأموریت و ارزش‌ها، پاداش و جزا، آموزش اخلاق، تأثیر رهبری بر بهبود محیط اخلاقی و فرآیندها، قوانین و دستورالعمل‌های اخلاقی) است.

متغیر وابسته: کیفیت گزارشگری مالی

جهت سنجش کیفیت گزارشگری مالی در پژوهش حاضر از مدل‌های ارائه شده در زمینه مدیریت سود استفاده شده است.

مدل اول: مدل دچاو و دیچو به صورت زیر می‌باشد:

$$\Delta WC_t = \beta_0 + \beta_1 CFO_{t-1} + \beta_2 CFO_t + \beta_3 CFO_{t+1} + v_t$$

در مدل فوق:

ΔWC_t : بیانگر تغییر در سرمایه گردش سال t نسبت به سال قبل، CFO_{t-1} : جریان نقدی عملیاتی سال $t-1$ ، CFO_t : جریان نقدی عملیاتی سال t ، CFO_{t+1} : جریان نقدی عملیاتی سال $t+1$ و v_t : خطای باقی مانده مدل می‌باشد. جزء خطای این مدل، بیانگر خطای برآورد کل اقلام تعهدی بوده و معیار معکوسی از کیفیت سود قلمداد می‌گردد.

مدل دوم: مدل مک نیکولز که تعدیل یافته مدل دچاو و دیچو می‌باشد، نیز در زمره مدل‌های دسته دوم قرار می‌گیرد. بیان نمادین این مدل به صورت زیر است:

$$\Delta WC_t = \beta_0 + \beta_1 CFO_{t-1} + \beta_2 CFO_t + \beta_3 CFO_{t+1} + \beta_4 \Delta Sales_t + \beta_5 PPE_t + v_t$$

در مدل فوق:

ΔWC_t : بیانگر تغییر در سرمایه گردش سال t نسبت به سال قبل، جریان نقدی عملیاتی سال $t-1$ ، CFO_t : جریان نقدی عملیاتی سال t ، CFO_{t+1} : جریان نقدی عملیاتی سال $t+1$ ، $\Delta Sales_t$: تغییر در فروش سال t نسبت به سال قبل، PPE_t : اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات برای سال t و v_t : خطای باقی مانده مدل می‌باشد.

معیار کیفیت اقلام تعهدی، انحراف معیار خطای باقی مانده مدل مذکور بوده و کمتر بودن این عدد، بیانگر ویژگی مطلوب سود است

مدل سوم: جونز (۱۹۹۱)

نخستین مدل برآورد اقلام تعهدی اختیاری توسط جونز [۲۰] ارائه شد. مدل مزبور به صورت زیر مطرح شد:

$$TACC_t/A_{t-1} = \beta_0 + \beta_1 1/A_{t-1} + \beta_2 \Delta REV_t/A_{t-1} + PPE_t/A_{t-1} + \varepsilon$$

که در آن:

نماینده کل اقلام تعهدی؛ $1/A_{t-1}$ بیانگر تقسیم عدد ۱ بر جمع کل دارایی‌های ابتدای سال؛ ΔREV_t تغییرات کل درآمد فروش سال جاری نسبت به سال قبل و PPE_t بیانگر جمع دارایی‌های ثابت (اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات) به صورت ناخالص (قبل از کسر استهلاک انباشته) می‌باشد.

مدل چهارم: جونز تعدیل شده

مدل جونز توسط دچو، اسلوان و سوئینی با اضافه شدن یک متغیر اصلاح و به صورت زیر ارائه شد:

$$TACC_t/A_{t-1} = \beta_0 + \beta_1 1/A_{t-1} + \beta_2 (\Delta REV_t - \Delta REC_t)/A_{t-1} + PPE_t/A_{t-1} + \varepsilon$$

در این مدل، نشان‌دهنده تغییرات حساب‌ها و اسناد دریافتی سال جاری نسبت به سال قبل می‌باشد. دومین متغیر وابسته مورد استفاده در این پژوهش، سیستم حاکمیت شرکتی می‌باشد که برای اندازه‌گیری آن از متغیرهای مشاهده‌پذیر زیر استفاده شده است.

سهامداران نهادی: سهامداران نهادی در ادبیات مالی به عنوان سازوکاری مهم محسوب می‌شود که می‌تواند مسائل نمایندگی را تحت کنترل قرار داده و حمایت از منافع سهامداران را بهبود بخشد. این دسته از سهامداران، انگیزه و توانایی بیشتری برای دریافت اطلاعات به موقع و نیز ارزیابی افشای اطلاعات مالی شرکت دارند. از این رو، می‌توانند نظارت بهتری بر مدیریت شرکت اعمال نمایند. در این پژوهش برای سنجش میزان مالکیت سهامداران نهادی مجموع سهام تحت تملک بانک‌ها و بیمه‌ها، شرکت‌های سرمایه‌گذاری، صندوق‌های بازنشستگی، شرکت‌های تأمین سرمایه و صندوق‌های سرمایه‌گذاری و سازمان‌ها و نهادهای دولتی، بر کل تعداد سهام منتشره شرکت تقسیم می‌گردد.

نسبت اعضای غیرموظف هیئت‌مدیره: مدیران غیرموظف نسبت به مدیران موظف هیئت‌مدیره از نظر نظارت بر مدیریت شرکت در جایگاه بهتری قرار دارند، زیرا آن‌ها از کارکنان شرکت نبوده و در نتیجه از انگیزه بیشتری برای نظارت بر رفتار مدیران برخوردارند. در پژوهش حاضر برای اندازه‌گیری این متغیر، از نسبت اعضای غیرموظف هیئت‌مدیره به تعداد کل اعضای هیئت‌مدیره شرکت استفاده شده است.

اندازه هیئت‌مدیره: اندازه هیئت‌مدیره که به عنوان یکی از مؤلفه‌های بااهمیت حاکمیت شرکتی محسوب می‌شود، عبارت از تعداد مدیران (اعم از موظف یا غیرموظف) شرکت است. بیشتر بودن تعداد اعضا، تعادل بیشتر، سرعت بخشیدن به تصمیم‌گیری‌های مؤثرتر و افزایش هماهنگی بین سهامداران شرکت را به دنبال دارد. همچنین، هیئت‌مدیره بزرگ‌تر با افزایش امکان پردازش بیشتر اطلاعات، کیفیت اطلاعات ارائه شده توسط مدیریت را افزایش می‌دهد. از این رو، نقشی حیاتی در اتخاذ تصمیمات راهبردی شرکت‌ها دارد.

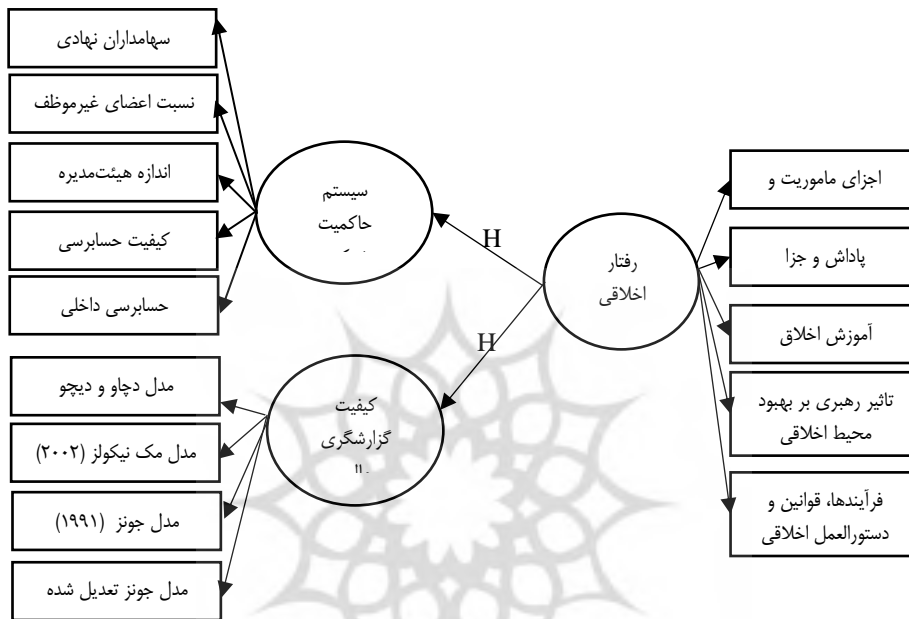
کیفیت حسابرسی: عمده ادبیات موجود در حوزه پژوهش‌های حسابداری بیان می‌کند که کیفیت خدمات حسابرس مستقل می‌تواند منبع اصلی سهامداران برای نظارت بر فعالیت و تصمیم‌های مدیران باشد. از این رو، در این پژوهش کیفیت حسابرسی به عنوان یکی دیگر از مؤلفه‌های حاکمیت شرکتی در نظر گرفته شده است. متغیر مذکور، متغیری مجازی بوده که اگر حسابرس شرکت، سازمان حسابرسی باشد به عنوان موسسه حسابرسی باکیفیت در نظر گرفته شده و به آن شرکت مقدار یک و در غیر این صورت، مقدار صفر اختصاص داده می‌شود.

حسابرسی داخلی: حسابرسی داخلی به عنوان زیربنای وجود نظام راهبری قوی در سازمان است و پل ارتباطی میان مدیریت ارشد و هیئت‌مدیره شرکت محسوب می‌شود. بر این اساس انتظار می‌رود که وجود واحد حسابرسی داخلی در شرکت از طریق نظارت بر فعالیت مدیران منجر به اثربخشی حاکمیت شرکتی گردد. در پژوهش حاضر به منظور اندازه‌گیری این متغیر، در صورت وجود واحد حسابرسی داخلی در شرکت مقدار یک و در غیر این صورت مقدار صفر در نظر گرفته می‌شود.

متغیرهای کنترلی پژوهش:

اندازه شرکت: با استفاده از لگاریتم طبیعی کل دارایی‌های شرکت در سال موردنظر به دست می‌آید.
 اهرم مالی: از حاصل نسبت کل بدهی‌های شرکت به کل دارایی‌های شرکت برآورد می‌گردد

مدل مفهومی پژوهش

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

یافته‌های پژوهش

جدول ۱. آمار توصیفی مربوط به متغیرهای پژوهش

متغیرهای پژوهش	میانگین	میانه	حداکثر	حداقل	انحراف معیار
سهامداران نهادی	۰/۳۵۰	۰/۲۴۳	۰/۹۹۱	۰/۰۱۰	۰/۲۱۰
نسبت اعضای غیرموظف	۰/۶۵۲	۰/۶۰۱	۰/۲۱۴	۱/۰۰۰	۰/۱۷۵
اندازه هیئت‌مدیره	۴/۴۹۳	۵/۰۰۰	۷/۰۰۰	۳/۰۰۰	۰/۲۸۲
کیفیت حسابرسی	۰/۶۵۶	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۳۱۱
حسابرسی داخلی	۰/۷۹۹	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۱۸۶
مدل دچاو و دیچو	۰/۰۱۵۸	۰/۰۱۳۴	۰/۱۱۳۸	-۰/۰۵۹	۰/۲۳۵۱
مدل مک نیکولز	۰/۰۰۳۵	۰/۰۰۲۷	۰/۰۱۲۰	-۰/۰۱۹۳	۰/۱۰۶۸
مدل جونز	-۰/۰۰۵۳	۰/۰۰۵۴	۰/۰۸۱۳	-۰/۰۶۶۱	۰/۲۲۷۵

مدل جونز تعدیل شده	۰/۰۵۹۷	۰/۰۴۸۶	۰/۱۵۵۶	-۰/۰۴۵۲	۰/۲۸۱۳
اندازه شرکت	۶/۳۰۱	۶/۲۵۶	۴/۸۶۳	۸/۱۳۸	۰/۶۴۷
اهرم مالی	۰/۵۹۸	۰/۶۰۲	۰/۲۷۳	۱/۲۱۳	۰/۲۱۲

همان‌گونه که ملاحظه می‌شود، مقادیر میانگین نسبت اعضای غیرموظف هیئت‌مدیره شرکت‌های موردبررسی ۰/۶۵۲ می‌باشد. بررسی کیفیت گزارشگری مالی که بر اساس مدل‌های مدیریت سود موردسنجش واقع شده است، نشان‌دهنده آن است که در اکثر شرکت‌های نمونه، مدیران به میزان اندکی صورت‌های مالی خود را دست‌کاری نموده که این امر به علت وجود استقرار سیستم‌های حاکمیت شرکتی مناسب در اکثر شرکت‌ها می‌باشد. اهرم مالی نیز که از طریق نسبت کل بدهی‌های شرکت به دارایی‌ها محاسبه می‌گردد، دارای مقدار میانگین ۰/۵۹۸ و میانه ۰/۶۰۲ بوده که حداقل و حداکثر مقدار این متغیر به ترتیب برابر با ۰/۲۷۳ و ۱/۲۱۳ می‌باشد.

آماره‌های استنباطی

برازش مدل‌های اندازه‌گیری

در برازش مدل اندازه‌گیری از معیار پایایی نیز استفاده شده است که از سه طریق، سنجش بارهای عاملی، آلفای کرون باخ و پایایی ترکیبی بررسی می‌گردد. مقدار ملاک برای مناسب بودن ضرایب بارهای عاملی، ۰/۴ می‌باشد. چراکه هر چه این میزان در رابطه با یک سازه مشخص بیشتر باشد، آن شاخص سهم بیشتری در تبیین آن سازه ایفا می‌کند. با توجه به جدول (۲)، تمامی ضرایب بارهای عاملی از ۰/۴ بیشتر است که بیانگر مناسب بودن مدل‌های اندازه‌گیری مورد استفاده در این پژوهش می‌باشد.

جدول ۲. بار عاملی هر یک از متغیرهای پنهان پژوهش

سازه‌ها	عنوان در مدل	زیر سازه	بار عاملی
سیستم حاکمیت شرکتی	CG	IS Non-Executive BS AQ IA	۰/۹۱۰ ۰/۹۶۲ ۰/۹۸۳ ۰/۷۵۲ ۰/۸۶۹
کیفیت گزارشگری مالی	FRQ	Dachau &Dicho McNichols Jones Ad_ Jones	۰/۹۳۳ ۰/۹۴۰ ۰/۸۶۶ ۰/۷۹۸
ضعف رفتارهای اخلاقی	EB	MCV RP EE LIMB PRG	۰/۸۷۱ ۰/۹۰۶ ۰/۹۵۲ ۰/۹۸۳ ۰/۹۰۱

ضرایب آلفای کرون باخ و پایایی ترکیبی نیز در صورتی که بالاتر از ۰/۷ باشد، حاکی از پایایی مناسب مدل می‌باشند. از آنجایی که ضریب پایایی عددی بین صفر تا یک می‌باشد که صفر نشانگر عدم وجود پایایی است و یک پایایی صد درصد را نشان می‌دهد. لذا هرچه میزان پایایی و آلفای کرون باخ به عدد یک نزدیک‌تر باشد بهتر است. با توجه به جدول (۳) مقادیر مربوط برای تمامی سازه‌ها بالاتر از ۰/۷ بوده که نشان‌دهنده پایایی مناسب مدل‌های اندازه‌گیری پژوهش است.

جدول ۳. ضرایب آلفای کرون باخ و پایایی ترکیبی متغیرهای پنهان

متغیرهای پنهان	عنوان در مدل	ضریب آلفای کرون باخ	ضریب پایایی ترکیبی
سیستم حاکمیت شرکتی	CG	۰/۸۱۴	۰/۹۸۸
کیفیت گزارشگری مالی	FRQ	۰/۷۹۳	۰/۸۶۶
ضعف رفتارهای اخلاقی	EB	۰/۸۲۲	۰/۹۱۲

برازش مدل ساختاری

در بخش مدل ساختاری برخلاف مدل‌های اندازه‌گیری پژوهش، به متغیرهای آشکار کاری ندارد، بلکه تنها متغیرهای پنهان پژوهش همراه با روابط میان آن‌ها بررسی می‌شود. اولین معیار برای بررسی برازش مدل ساختاری در یک پژوهش، ضرایب R^2 مربوط به متغیرهای درون‌زا (وابسته) مدل است. R^2 معیاری است که نشان‌دهنده تأثیر یک متغیر برون‌زا بر یک متغیر درون‌زا بوده و سه مقدار ۰/۱۹، ۰/۳۳ و ۰/۶۷ به‌عنوان مقدار ملاک برای مقادیر ضعیف، متوسط و قوی R^2 در نظر گرفته می‌شود. بدین معنی که این شاخص توانایی پیش‌بینی کلی مدل را مورد بررسی قرار می‌دهد؛ یعنی این که آیا مدل آزمون شده در پیش‌بینی متغیرهای پنهان درون‌زا موفق بوده است یا خیر. مطابق با جدول (۴) مقدار R^2 برای متغیر درون‌زای پژوهش محاسبه شده است که با توجه به مقادیر ملاک، می‌توان مناسب بودن برازش مدل ساختاری پژوهش را تأیید نمود. لازم به ذکر است که این ضریب برای متغیرهای برون‌زا محاسبه نمی‌گردد.

جدول ۴. نتایج معیار R^2 متغیر درون‌زا

متغیر درون‌زا	عنوان در مدل	R^2
سیستم حاکمیت شرکتی	CG	۰/۴۸۲
کیفیت گزارشگری مالی	FRQ	۰/۵۰۳
ضعف رفتارهای اخلاقی	EB	۰/۶۰۲

دومین معیار برای بررسی برازش مدل ساختاری پژوهش، مقدار Q^2 متغیرهای درون‌زای مدل است. این معیار قدرت پیش‌بینی مدل را مشخص می‌سازد. هر یک از سه مقدار ۰/۰۲، ۰/۱۵ و ۰/۳۵ برای این معیار را به ترتیب بیانگر قدرت پیش‌بینی ضعیف، متوسط و قوی در مورد سازه مربوطه معرفی نموده‌اند. با توجه به جدول (۵)، مقدار Q^2 متغیر درون‌زا از ۰/۱۵ بیشتر شده است که نشان از قدرت پیش‌بینی قوی مدل دارد و برازش مناسب مدل ساختاری پژوهش را تأیید می‌کند.

جدول ۵. نتایج معیار Q^2 در پیش‌بینی مدل

کل	SSE	SSO	$= 1 - \frac{S}{SSO}Q^2$
سیستم حاکمیت شرکتی	۴۹	۳۰۸	۰/۸۳۱
کیفیت گزارشگری مالی	۶۳	۴۳۲	۰/۹۰۵
ضعف رفتارهای اخلاقی	۷۲	۴۸۹	۰/۹۲۱

برآزش مدل کلی

پس از بررسی برآزش مدل‌های اندازه‌گیری و مدل ساختاری، مدل کلی معادلات ساختاری پژوهش باید با استفاده از معیار نیکویی برآزش (GOF) بررسی گردد. مدل کلی شامل هر دو بخش مدل اندازه‌گیری و ساختاری می‌شود و با تأیید برآزش آن، بررسی برآزش در یک مدل کامل می‌شود. برای بررسی برآزش مدل کلی، از معیار GOF به شرح رابطه زیر، استفاده می‌شود [14]:

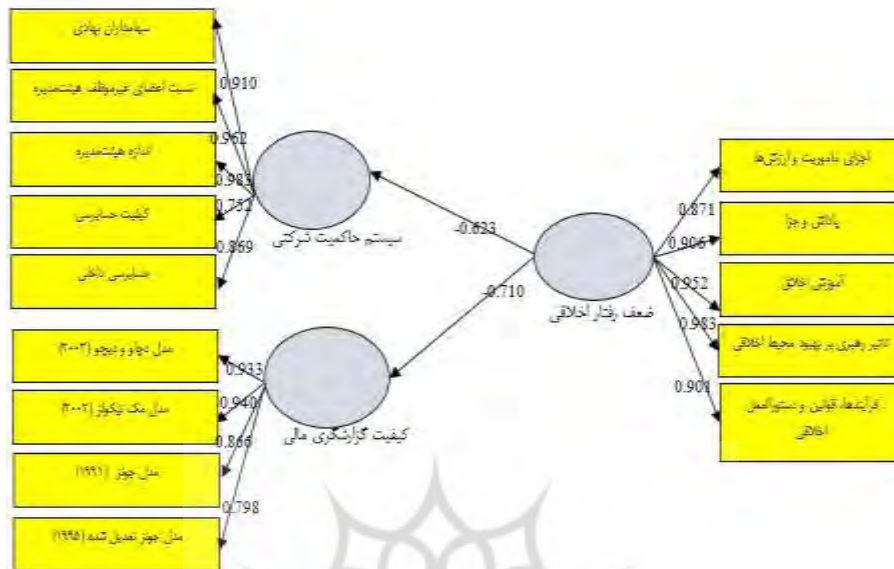
$$GOF = \sqrt{\overline{communalities} \times R^2}$$

که در آن:

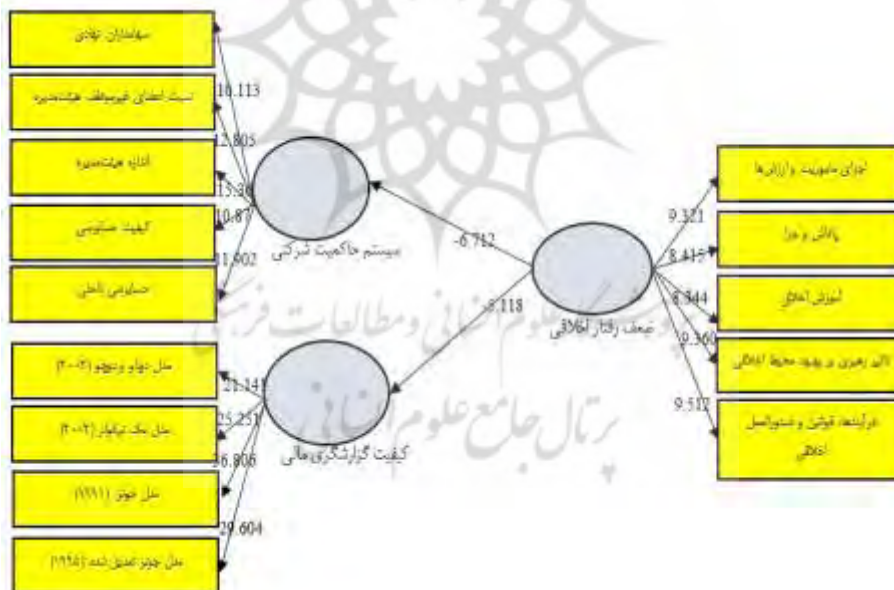
Communalities: میانگین مقادیر اشتراکی متغیرهای پنهان و R^2 : میانگین مقادیر ضریب تعیین متغیرهای درون‌زای مدل است. سه مقدار ۰/۰۱، ۰/۲۵ و ۰/۳۶ به ترتیب به‌عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای GOF در نظر برای GOF می‌شود. با توجه به این که مقدار به‌دست‌آمده برای مدل پژوهش، ۰/۴۸۷ است لذا برآزش بسیار مناسب مدل کلی پژوهش تأیید می‌شود.

نتایج آزمون فرضیه‌ها

پس از بررسی برآزش مدل‌های اندازه‌گیری و مدل ساختاری و داشتن برآزش مناسب مدل کلی و با توجه به شکل‌های (۲) و (۳) به بررسی نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش پرداخته می‌شود که نتایج آن در جدول (۶) ارائه شده است.

شکل ۲. مدل پژوهش همراه با ضریب استاندارد شده مسیر

شکل ۳. مدل پژوهش همراه با مقادیر t-values

جدول ۶. نتایج مربوط به آزمون فرضیه پژوهش

مسیر	علامت اختصاری	ضریب مسیر	آماره t	نتیجه آزمون فرضیه
ضعف رفتار اخلاقی مدیران <--->	EB ---> CG	-۰/۶۲۳	-۶/۷۱۲	پذیرش فرضیه
ضعف رفتار اخلاقی مدیران <--->	EB ---> FRQ	-۰/۷۱۰	-۵/۱۱۸	پذیرش فرضیه

همان‌طور که در جدول فوق ملاحظه می‌شود ضریب مسیر بین ضعف رفتار اخلاقی مدیران و سیستم حاکمیت شرکتی منفی (-۰/۶۲۳) و آماره t آن (-۶/۷۱۲) بزرگ‌تر از مقدار ۱/۹۶ بوده که حاکی از وجود رابطه منفی معنادار بین آن‌ها می‌باشد. بر این اساس، فرضیه اول پژوهش پذیرفته می‌شود. همچنین مطابق با نتیجه به‌دست‌آمده از فرضیه دوم پژوهش، ضریب مسیر بین رفتار اخلاقی مدیران و کیفیت گزارشگری مالی (-۰/۷۱۰) و آماره t آن (-۵/۱۱۸) است که بزرگ‌تر از ۱/۹۶ بوده و حاکی از وجود رابطه منفی بین آن‌ها است. بنابراین، فرضیه دوم پژوهش پذیرفته می‌شود.

بحث، نتیجه‌گیری و پیشنهادات

پژوهش حاضر باهدف بررسی تاثیر ضعف رفتارهای اخلاقی مدیران بر سیستم حاکمیت شرکتی و کیفیت گزارشگری مالی در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران موردبررسی قرار گرفته است. در این پژوهش از ۹۳ شرکت در سال ۱۳۹۸ استفاده شده است و با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری مورد آزمون قرار گرفته است. لذا بر این اساس فرضیه‌های پژوهش به دو صورت تدوین شد که نتایج هر یک از فرضیه‌ها نشان‌دهنده آن است که :

فرضیه اول به بررسی این مطلب می‌پردازد که رفتارهای اخلاقی مدیران بر سیستم حاکمیت شرکتی تأثیرگذار است. نتیجه به‌دست‌آمده را می‌توان این‌گونه مورد استدلال قرارداد که سازوکارهای مناسب حاکمیت شرکتی بر شکل‌گیری اصول اخلاقی توسط اعضای هیئت‌مدیره دارد. یک دیدگاه این است که وقتی مدیران شرکت دارای مالکیت سهام در شرکت باشند، منافعشان با منافع سهامداران همسو خواهد گردید. بنابراین، افزایش سازوکارهای حاکمیت شرکتی، مدیران را به مسائل اخلاقی حساس‌تر می‌نماید؛ چراکه این مسائل اخلاقی بر ارزش‌های اجتماعی و همچنین عملکرد سازمان تأثیرگذار است. نتیجه به‌دست‌آمده با سالیان و همکاران (۲۰۱۹) [29] و واورو (۲۰۲۰) [34] همسو است. همچنین مطابق با فرضیه دوم، رفتارهای اخلاقی مدیران بر کیفیت گزارشگری مالی تأثیرگذار است و این امر را می‌توان این‌گونه مورد استدلال قرارداد که با گسترش بازار سرمایه و جدایی مالک از مدیر، مشکلات نمایندگی به وجود می‌آید. یکی از مشکلات نمایندگی، مخاطرات اخلاقی است. بنابراین، با مدنظر قرار دادن نظریه نمایندگی، بالأخص مشکل مخاطرات اخلاقی، مدیران می‌توانند از انگیزه لازم برای دست‌کاری سود

به منظور حداکثر کردن منافع خود برخوردار باشند. لذا شکل‌گیری اصول اخلاقی باعث کاهش دست‌کاری مدیران و نیز به تبع آن افزایش کیفیت گزارشگری مالی نیز می‌گردد. با توجه به این‌که اخلاق به‌ویژه پس از رسوایی‌های اخیر به اعضای هیئت‌مدیره نیز پیشنهاد می‌گردد، با توجه به این‌که اخلاق حرفه‌ای از عوامل مهم مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها می‌باشد و حاکمیت شرکتی نیز تأثیر بسزایی در ادای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها دارد، به‌طور معمول پیشنهاد می‌شود که هیئت‌مدیره شرکت‌ها به‌عنوان بخشی از ساختار حاکمیت شرکتی اقدام به تدوین اصول اخلاق حرفه‌ای نمایند. همچنین با توجه به اهمیت اصول اخلاقی حرفه‌ای در ایجاد اعتماد متقابل میان مدیران و مالکان، پیشنهاد می‌گردد ارگان‌های نظارتی نسبت به الزامی نمودن ایجاد و یا بسط اصول اخلاقی در سازمان‌ها اقدام نمایند که سازمان بورس اوراق بهادار تهران به‌عنوان یک ارگان نظارتی می‌تواند متوالی الزامی نمودن این امر مهم باشد.

فهرست منابع

۱. ابرازی، مهدی و یزدان شناس، مهدی. (۱۳۸۶). مسئولیت اجتماعی و اخلاق کار در مدیریت کیفیت نوین، فرهنگ مدیریت، ۵ (۱۵): ۴۲-۵.
۲. اعتمادی، حسین و دیانتی دیلمی، زهرا. (۱۳۸۸). تأثیر دیدگاه اخلاقی مدیران مالی بر کیفیت گزارشگری مالی شرکت‌ها، فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، ۱ (۲): ۲۰-۱۱.
۳. پورحیدری، امید و سمیعی نژاد، نفیسه. (۱۳۹۴). بررسی تأثیر ساختار حاکمیت شرکتی بر گزارشگری مالی، پژوهش‌های کاربردی در گزارشگری مالی، ۴ (۱): ۸۰-۵۳.
۴. تقی زاده، هوشنگ و سلطانی فسقندیس، غلامرضا. (۱۳۸۹). تأثیر اخلاق کسب و کار بر مسئولیت اجتماعی بنگاه، اخلاق در علوم و فناوری، ۳ و ۴: ۱۰۴-۹۴.
۵. تنانی، محسن؛ صدیقی، علیرضا و امیری، عباس. (۱۳۹۴). بررسی نقش برخی سازوکارهای حاکمیت شرکتی در کاهش ریسک ریزش قیمت سهام شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. مدیریت دارایی و تامین مالی، ۳ (۴): ۵۰-۳۱.
۶. زارعی، توران و زندی، رضا. (۱۳۹۸). بررسی تأثیر حاکمیت شرکتی و کیفیت حسابرسی بر کیفیت سود، چشم انداز حسابداری و مدیریت، ۲ (۱۴): ۳۰-۱۹.
۷. صالحی، تابنده. (۱۳۹۷). رابطه مکانیسم‌های حاکمیت شرکتی با تصمیم‌گیری اخلاقی حسابرسان داخلی و تأثیر تجربه بر آن، فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، ۱۳ (۱): ۲۶-۱۸.
۸. ملکیان، اسفندیار؛ جفایی رهنی، منیر و خسروی، بهروز. (۱۳۹۳). رابطه تعهد حرفه ای و دیدگاه اخلاقی با رفتار مدیریت سود، فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، ۹ (۴): ۱۰-۱.

۹. مهربان پور، محمد رضا و نوری زاده، زهره. (۱۳۹۷). بررسی ارتباط بین ساختار راهبری شرکتی و احتمال گزارشگری مالی متقلبانه شرکت ها، **تحقیقات حسابداری و حسابرسی**، انجمن حسابداری ایران، ۴۳: ۴۰-۵۸.
۱۰. مهدوی، غلامحسین و رضایی، غلامرضا. (۱۳۹۷). اثر میانجی گری افشای داوطلبانه و کیفیت سود بر رابطه بین ساختار حاکمیت شرکتی و عدم تقارن اطلاعاتی، **تحقیقات حسابداری و حسابرسی**، انجمن حسابداری ایران، ۲۱: ۳۹-۳۶.
۱۱. نیکبخت، محمد رضا و بیگی مصطفی، احمدخان. (۱۳۹۷). تاثیر حاکمیت شرکتی بر کیفیت گزارشگری مالی: رویکرد یکپارچه، **بررسی های حسابداری و حسابرسی**، ۲۵ (۳): ۴۵۵-۴۳۳.
12. Arce, D.G. (2013). Principals' preferences for agents with social preferences, **Journal of Economic Behavior & Organization**, 90: 154-163
13. Copeland, J. (2005). Ethics as Imperative. **Accounting Horizons**, 19: 35-43.
14. De George, R.T. (1999). Business Ethics, Simon & Schuster, **Upper Saddle River, NJ**.
15. Donaldson, W. (2005). Speech by SEC Chairman: Remarks before the Financial Services Roundtable. **U.S. Securities and Exchange Commission**. Retrieved from <http://www.sec.gov/news/speech/spch040105 whd. htm>.
16. ElGammal, Walid. El-Kassar, Abdul-Nasser., Messarra, Leila Canaan. (2018). corporate ethics, governance and social responsibility in MENA countries, **Management Decision**, 56: 273-291.
17. Elias R. Z (2004). The Effect of Corporate Ethical Values On perceptions of earnings management, **Managerial Auditing Journal**, 19: 84-98
18. Ferrell, O.C, Harrison, Dana E., Ferrell, Linda. Hair, Joe F. (2019). Business ethics, corporate social responsibility, and brand attitudes: An exploratory study, **Journal of Business Research**, 65: 491-501
19. Gollan, P. (2012). Rethinking misbehavior and resistance in organizations, **L. Taska, & A. Barnes (Eds.)**. Emerald Group Publishing. 19: 256-263.
20. Hunt S.D, Wood V.R, Chonko L. B (1989). Corporate ethical values and organizational commitment in marketing, **Journal of Marketing**, 53: 79-90.

21. Imamah, Nur, Lin Suhadak, Tsui-Jung, Handayani, Siti Ragil, HuaHung, Jung. (2019). Islamic law, corporate governance, growth opportunities and dividend policy in Indonesia stock market. **Pacific-Basin Finance Journal**, 55: 110-126.
22. Jones, T. (1991). Ethical decision making by individuals in organizations: an issue-contingent model, **Academy of Management Review**, 16: 366-395.
23. Lopez Alicia Medina, Eduardo V. (2015). Influence of ethical behaviors in corporate governance, **International Journal of Managing Projects in Business**, 8: 586 – 611.
24. Martin D.R, Aldhizer G.R, Campbell J.L, Baker T.A (2002). When earnings management becomes fraud. **Internal Auditing**, 17: 14-21
25. Nakpodia, Franklin, Adegbite, Emmanuel. (2018). Corporate governance and elites, **Accounting Forum**, 42:17-31.
26. NurulHouqe, Muhammad, Van Zijl, Tony, Dunstan, Keitha, Karim. (2015). Corporate ethics and auditor choice – international evidence, **Research in Accounting Regulation**, 27: 57-65
27. Parfet W.U (2000). Accounting subjectivity and earnings management: a preparererspective, **Accounting Horizons**, 14: 481-8.
28. Robinson, S.L. and Bennett, R.J. (1995). A typology of deviant workplace behaviors: a multidimensional scaling study, **Academy of Management Journal**, 38: 555-572.
29. Salin, A., Ismail, Z., Smith, M. and Nawawi, A. (2019). The influence of a board's ethical commitment on corporate governance in enhancing a company's corporate performance, **Journal of Financial Crime**, 26: 496-518.
30. Sims R.L, Keenan J.P. (1998). Predictors of external whistleblowing: organizational and intrapersonal variables, **Journal of Business Ethics**, 17: 411-21
31. Trevino L.K, Butterfield K.D, McCabe D.L. (1998).The ethical context in organizations: influences on employee attitudes and behaviors, **Business Ethics Quarterly**, 8: 447-76
32. Valentine S, Young K, Bailey L, Barhoum N, LaBure G.N, Isaac P. (2001). Expressing organizational dissent: the role of ethical ideology and corporate ethicalvalues, **Journal of Business Strategies**, 18: 71- 89

33. Vitell S.J, Bakir A, Paolillo J.G.P, Hidalgo E.R, Al- Khatib J, Rawwas M.Y.A (2003). Ethical judgments and intentions: a multinational study of marketing professionals, **Business Ethics: A European Review**, 12: 151-71
34. Waweru, N. (2020). Business ethics disclosure and corporate governance in Sub-Saharan Africa (SSA), **International Journal of Accounting & Information Management**, 28: 363-387

Investigating the Weaknesses of Managers' Moral Behaviors on the Corporate Governance System and the Financial Reporting Quality

Majid Moradi

PhD Student in Accounting, Department of Accounting, Mazandaran University, Babolsar, Iran

Esfandiar Malekian¹©

Professor, Department of Accounting, Mazandaran University, Babolsar, Iran

Ghodratollah Barzegar

Assistant Professor, Department of Accounting, Mazandaran University, Babolsar, Iran

(Received: April 3, 2021; Accepted: July 7, 2021)

Following the recent scandals, some laws, such as the Sarbanes Oxley, have focused on the role managers can play in planning and overseeing professional ethics, and the formation of ethical principles has led to a fundamental reorganization of the organization's professionalism. Therefore, based on this argument, the purpose of this study is to investigate the weakness of managers' ethical behaviors on the corporate governance system and financial reporting quality using a sample of 93 companies listed on the Tehran Stock Exchange in 2019. Also, the test of research hypotheses was tested using structural equation modeling. The results show that the weakness of managers' ethical behaviors in companies also causes weakness in the corporate governance system. The second hypothesis also shows that the weakness of managers' ethical behaviors also reduces the quality of financial reporting. Overall, the research results show that managers, despite the weakness of ethical behaviors in the organization, also cause weakness in corporate governance systems and reduce the quality of financial reporting.

Keywords: Managers' Weak Moral Behaviors, Corporate Governance System, Financial Reporting Quality.

---

¹ e.malekian@umz.ac.ir © (Corresponding Author)